

Květen 2026

Rodinná politika jako investice do budoucnosti

Martin Zeman

Shrnutí

Pokles porodnosti v České republice, který v roce 2025 dosáhl historicky nejnižší úrovně za posledních 240 let, ukazuje, že tento vývoj není důsledkem jednorázového šoku, ale kombinace strukturálních demografických faktorů, ekonomické nejistoty a hlubších společenských změn. K zvrácení negativního trendu je zapotřebí komplexní přístup zahrnující stabilizaci ekonomického prostředí, podporu rodinné politiky a systémové změny umožňující lepší sladění pracovního a rodinného života.

Hlavní body

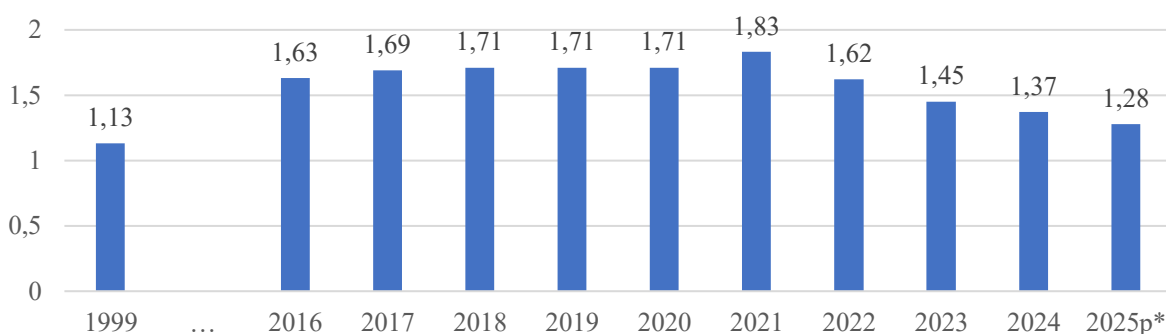
- Pokles porodnosti je výsledkem kombinace demografických, ekonomických a institucionálních faktorů, přičemž klíčovou roli hraje souběh nízké plodnosti a slabých populačních ročníků žen v reprodukčním věku.
- Ekonomická nejistota a zhoršená dostupnost bydlení vedou k odkladu rodičovství, což má dlouhodobé negativní dopady na celkovou plodnost a zvyšuje pravděpodobnost bezdětnosti.
- Současné nastavení oslabuje ekonomickou motivaci k rodičovství, a proto je pro zmírnění demografického poklesu nezbytná komplexní a systematická proměna rodinné politiky i širšího socioekonomického prostředí.

Česko vstoupilo do roku 2025 s nejnižším počtem narozených dětí za posledních 240 let. Jejich počet klesl na 77 tisíc, tedy na nejnižší hodnotu zaznamenanou od počátku souvislé demografické evidence v roce 1785, tedy od vlády Josefa II., který tento systém zavedl v návaznosti na reformy své matky Marie Terezie. Českými zeměmi tak prochází jedno z nejdůležitějších demografických vlnobití, které nepamatují ani období válek či hospodářských krizí. Porodnost klesá ve všech krajích napříč celým věkovým spektrem žen. Za poslední čtyři roky se počet narozených dětí propadl o třetinu, což odpovídá zmizení města velikosti Třince z demografické mapy republiky.

Nízký počet narozených dětí souvisí s poklesem plodnosti, tedy počtu dětí připadajících na jednu ženu. Ta od roku 2021 systematicky klesá. Tento propad není výsledkem jedné konkrétní události, ale spíše souběhu ekonomických nejistot posledních let, změn životních priorit a životního stylu, tlaku na pracovní výkon a demografické struktury.

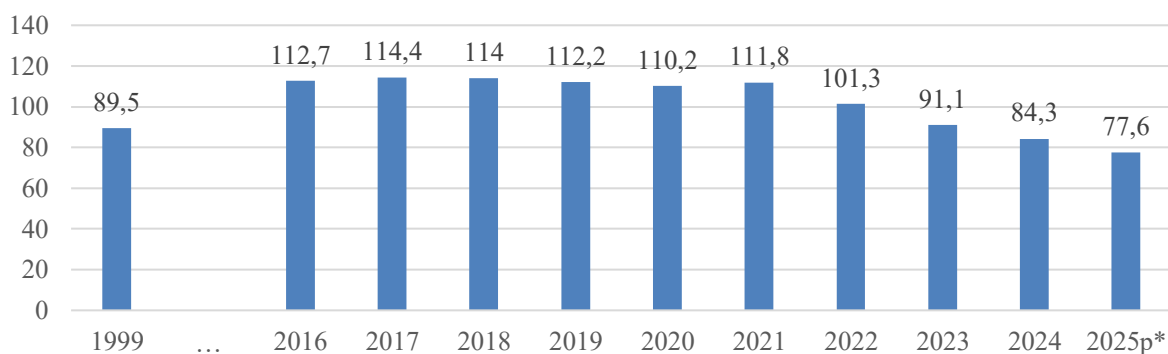
K rekordně nízkému počtu narozených dětí významně přispívá i velikost kohort žen v reprodukčním věku. Dnešní potenciální matky pocházejí ze slabších populačních ročníků konce 90. let a počátku nového tisíciletí, které právě nyní vstupují do věku, kdy se obvykle stávají rodičkami. Kombinace nízkého počtu potenciálních matek a výrazně klesající plodnosti tak vytváří trend, který je bez aktivní a cílené státní politiky jen obtížně zvrátitelný (ČSÚ, 2026).

Graf č. 1: Vývoj plodnosti v České republice

Zdroj: ČSÚ, 2026, vlastní zpracování; p* - predikce.

Graf č. 2: Vývoj počtu živě narozených dětí v České republice (v tisících)

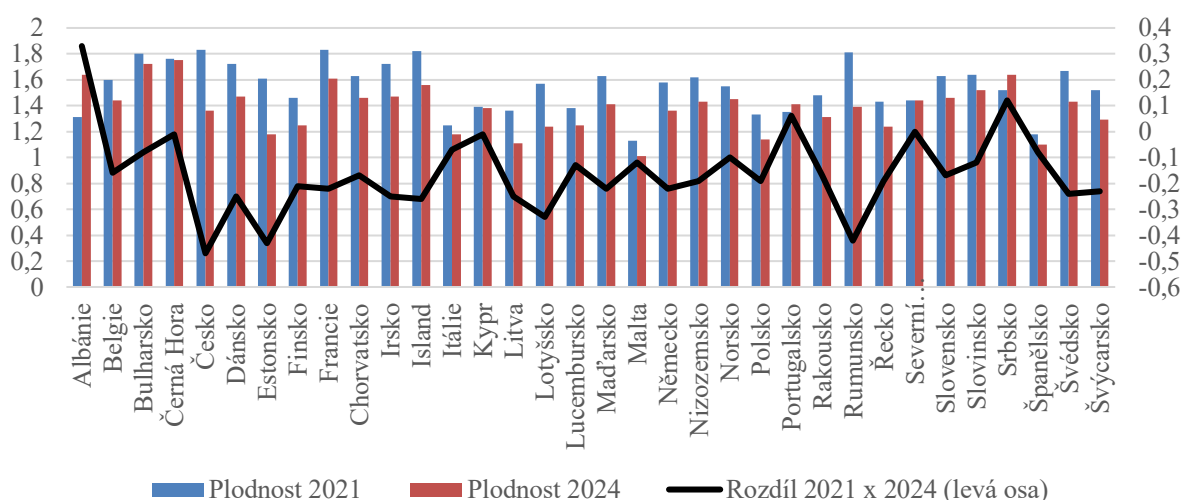
Zdroj: ČSÚ, 2026, vlastní zpracování; p* - predikce.

Samotné demografické výkyvy Česká republika v minulosti již zažila, aktuální situace je však výrazně závažnější. Na jedné straně je pokles plodnosti patrný ve všech věkových skupinách; u mladých žen ve věku 20 až 24 let dokonce dosahuje téměř 40%. Současně se za posledních deset let věk prvorodičky zvýšil o jeden rok na 29,2 roku a průměrný věk žen při narození dítěte dosáhl 30,6 roku. Pokud

by se současná úroveň plodnosti zachovala po celé reprodukční období dané generace, až 38 % žen by zůstalo zcela bezdětných.

Navzdory tomu, že pokles plodnosti je patrný napříč celou Evropou, některým zemím se daří tento nepříznivý trend alespoň částečně tlumit. Dosahují toho zejména kombinací dostupné a kvalitní péče o děti, stabilně nastavených nástrojů rodinné podpory, vyšší flexibility trhu práce a cílených opatření v oblasti bydlení. Dlouhodobě se daří udržet relativně vysokou plodnost například ve Francii (1,83 v roce 2021 vs. 1,61 v roce 2024). Naopak Česká republika zaznamenala ze všech sledovaných zemí mezi lety 2021 a 2024 nejdramatičtější pokles plodnosti a propadla se na úroveň Německa. Přitom ještě v roce 2021 patřila mezi premianty s plodností přesahující hodnotu 1,83.

Graf č. 3: Vývoj plodnosti v Evropě

Zdroj: Eurostat, 2026a.

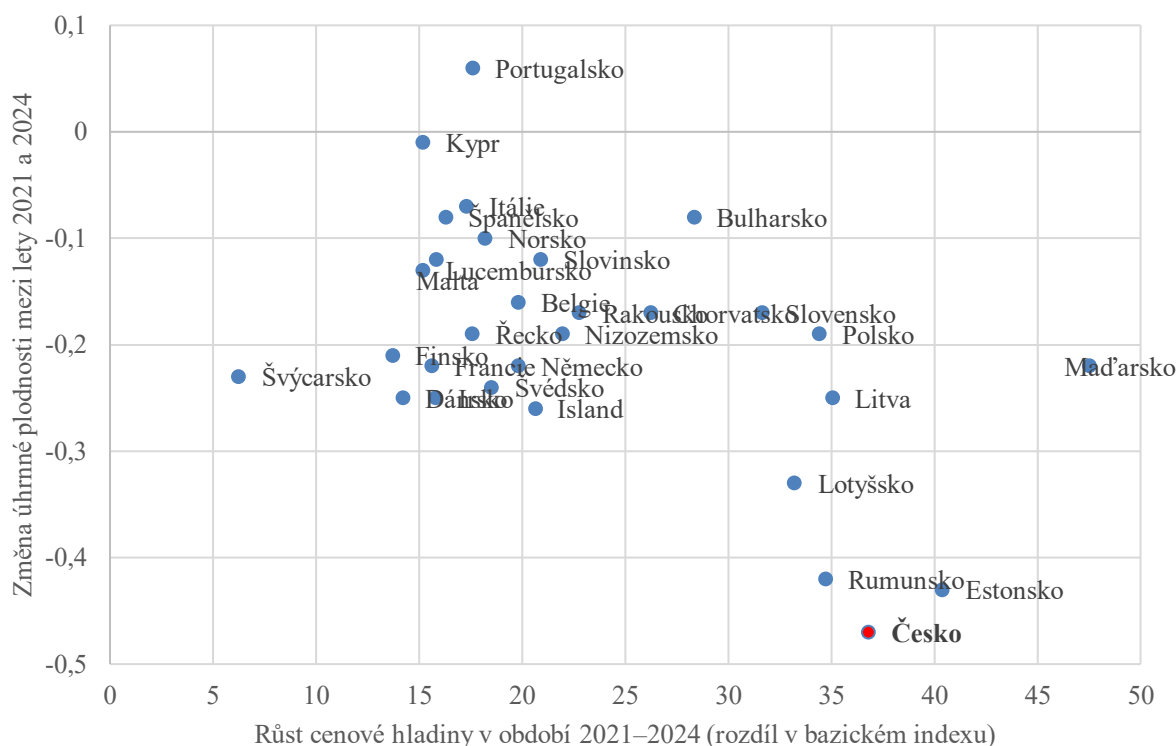
Publikovaná data Českého statistického úřadu tak v současnosti nepředstavují pouze statistický údaj, ale především významný varovný signál. Česká republika bude nucena přehodnotit nastavení rodinné politiky. Následující roky ukážou, zda se podaří tento nepříznivý trend alespoň částečně zvrátit.

Jednotlivé faktory nízké plodnosti lze rozdělit na dlouhodobé a krátkodobé. Dlouhodobé faktory jsou patrné ve všech vyspělých ekonomikách a souvisejí zejména se strukturálními změnami ve společnosti, jako je růst vzdělanosti, odklad rodičovství či změna preferencí jednotlivců. V současnosti se k nim však přidávají i faktory krátkodobé, které dále snižují ochotu i schopnost mladých lidí zakládat rodiny – zejména zvýšená ekonomická nejistota, růst životních nákladů a zhoršená dostupnost bydlení.

Krátkodobé vlivy

Klíčovým faktorem v současnosti je ekonomická nejistota. Rostoucí životní náklady, zejména v oblasti bydlení, energií a potravin, vedou k tomu, že mladé domácnosti odkládají zásadní životní rozhodnutí, včetně rodičovství. Průměrný věk prvorodičky činí 29,2 roku, průměrný věk ženy při narození druhého dítěte dosahuje 31,5 roku a při narození třetího dítěte 33,2 roku. Jedna z nejhorších úrovní dostupnosti bydlení v celé Evropské unii tento trend dále prohlubuje a vede k dalšímu odkládání narození prvního dítěte.

Graf č. 4: Změny cenové hladiny a plodnosti v evropských zemích (2021–2024)

Zdroj: Eurostat, 2026a, Eurostat 2026b, vlastní zpracování.

Korelaci mezi růstem spotřebitelských cen a poklesem plodnosti potvrzují i data z grafu č. 4. V pravé dolní části grafu (země v červeném kruhu) se nacházejí státy, které mezi lety 2021 až 2024 zaznamenaly vysoký růst spotřebitelských cen; současně v těchto zemích došlo k největšímu poklesu plodnosti za sledované období. Naopak v levé horní části grafu jsou země, jejichž kumulovaná inflace nebyla tak vysoká a zároveň zde nedošlo k tak výraznému poklesu plodnosti; v některých případech (např. Portugalsko) se plodnost dokonce mírně zvýšila. Česká republika spolu s Estonskem, Lotyšskem a Rumunskem patří mezi země, které zaznamenaly významnou inflaci, a ta se promítla také do dat o plodnosti. Je však třeba zdůraznit, že se jedná o relativně krátké období.

Na druhou stranu se napříč Evropou potvrzuje, že mladí lidé bezprostředně reagují na změny ekonomické situace. Významné ekonomické šoky vedou k fenoménu odkladu rodičovství. Tento odklad však není ve svém důsledku neutrální. Odložení mateřství nejen zvyšuje pravděpodobnost bezdětnosti, ale zároveň snižuje pravděpodobnost narození druhého či třetího dítěte. I když celkový počet dětí, které rodiny plánují, může zůstat stabilní, skutečná realizace těchto plánů je na úrovni celé společnosti nižší.

Dalším významným krátkodobým faktorem je nedostatečná infrastruktura pro sladění rodinného a pracovního života. V mnoha regionech stále chybí dostatečná kapacita jeslí a mateřských škol, případně je jejich dostupnost nerovnoměrná. To znamená, že zejména ženy čelí vysokým oportunitním nákladům mateřství, protože přerušení kariéry či zkrácení pracovního úvazku má dlouhodobé dopady na jejich příjmy i profesní růst. Moderní pracovní trh navíc často vyžaduje časovou flexibilitu, mobilitu a vysokou časovou dostupnost, což je v přímém rozporu s rodičovstvím. To vede nejen k nižší ochotě mít děti, ale také k tomu, že rodiny mají méně dětí, než původně plánovaly.

Dlouhodobé vlivy

Kromě těchto krátkodobých faktorů je klíčové porozumět hlubším dlouhodobým změnám. Moderní společnosti prošly zásadní proměnou hodnot, kdy se důraz přesunul od kolektivních a rodinných závazků k individualismu a seberealizaci. Rodičovství již není vnímáno jako samozřejmý životní cíl, ale jako jedna z životních voleb, které konkurují kariéře, osobnímu rozvoji, cestování či volnému času.

Relativně paradoxně platí, že čím je společnost bohatší, tím vyšší jsou oportunitní náklady rodičovství. Výchova dětí totiž není spojena pouze s explicitními náklady v podobě výdajů na stravu, ošacení, vzdělání či zdravotní péči, ale také s náklady obětované příležitosti. Ty představují hodnotu alternativních aktivit, kterých se rodiče vzdávají. V bohatých ekonomikách roste hodnota času i lidského kapitálu. Pracovní kariéry jsou dynamičtější a výrazně odměňují flexibilitu a kontinuitu. Přerušování pracovní dráhy v důsledku péče o dítě proto často neznamená pouze dočasnou ztrátu příjmu, ale i dlouhodobé zhoršení kariérních vyhlídek, pomalejší mzdový růst a slabší pozici na pracovním trhu.

Stejně tak se v bohatých společnostech rozšiřují alternativní možnosti využití času a zdrojů, kterých se rodiče musí ve prospěch rodičovství vzdát. V období centrálně plánované ekonomiky byly tyto alternativy výrazně omezené. Možnosti cestování, individuální spotřeby či profesní mobility byly limitované, a rodičovství tak nekonkurovalo široké škále jiných životních voleb. Mít děti proto nebylo vnímáno jako vzdání se významných příležitostí, protože tyto možnosti nebyly dostupné.

V současném světě však možnost cestovat, pracovat v zahraničí, studovat, měnit profesní dráhu či investovat do osobního rozvoje zásadně zvyšuje hodnotu času. Rodičovství tak dnes soupeří s podstatně širším spektrem alternativ než v minulosti.

Za zásadní faktor poklesu plodnosti lze považovat také zavedení a postupné rozšíření průběžně financovaného důchodového systému. Tento systém v podstatě socializuje ekonomický přínos dětí. Příspěvky, které děti v dospělosti odvádějí prostřednictvím daní a odvodů, jsou rozdělovány mezi všechny důchodce bez ohledu na to, zda se na jejich výchově podíleli. Zavedením tohoto systému došlo k oslabení přímé vazby mezi rodičovstvím a zabezpečením ve stáří a zároveň k situaci, kdy i bezdětné osoby čerpají důchody financované dětmi jiných. V logice tohoto systému je důležité si uvědomit, že současné děti financují penze současných důchodců, aniž by si přímo vytvářely nárok na financování své vlastní penze.

V historické perspektivě plnily děti dvojí ekonomickou funkci. Na jedné straně představovaly investici do lidského kapitálu, a to jak prostřednictvím v minulosti relativně běžné dětské práce, tak i ve formě budoucího přínosu pro rodinné hospodářství. Na straně druhé plnily roli neformálního důchodového zabezpečení, neboť péče o rodiče ve stáří byla primárně v kompetenci rodiny. Se zavedením veřejných důchodových systémů se však zabezpečení ve stáří postupně proměnilo v institucionálně garantovanou záležitost, která je do značné míry nezávislá na individuálních reprodukčních rozhodnutích jednotlivců.

Rodičovství se tak z investice a pojistky proti chudobě ve stáří proměnilo v převážně soukromý náklad spojený s vysokými přímými i nepřímými výdaji. Jeho hlavní dlouhodobé ekonomické přínosy jsou z velké části rozptýleny v celé společnosti. Bezdětní jednotlivci či rodiny s nízkým počtem dětí se tak často racionálně přizpůsobují systému, v němž mít děti znamená nést vysoké náklady, zatímco přínosy nejsou symetricky internalizovány. Z ekonomického hlediska tak rodina částečně ztrácí jednu ze svých klíčových funkcí a děti se z pohledu rodičů posouvají z role nositele budoucí jistoty do roviny převážně soukromého projektu. Ostatně v české realitě není důchodové spoření diferencováno podle počtu dětí.

Doporučení a závěr

Česká zkušenost posledních let ukazuje, že rozhodování o rodičovství je mimořádně citlivé na ekonomickou stabilitu a reálný blahobyt domácností. Prudký nárůst inflace a související pokles reálných mezd v letech 2021 až 2024 vytvořily prostředí zvýšené nejistoty, v němž české domácnosti odkládají dlouhodobá a obtížně vratná rozhodnutí, mezi něž patří i založení rodiny. Základním, byť obtížně naplnitelným krokem proto musí být zmírňování ekonomických výkyvů a dramatických propadů reálných příjmů, a to především u mladých domácností v produktivním věku. Stabilita kupní síly, předvídatelnost sociálních transferů i důvěra v to, že stát dokáže v krizových situacích efektivně reagovat, představují nezbytnou podmínku pro obnovení reprodukčního chování.

Na tuto stabilizační rovinu je vhodné navázat cílenými stimuly, které mohou ovlivnit načasování porodů. Jedním z klíčových nástrojů je navýšení rodičovského příspěvku. Ten sice nemá ambici dlouhodobě kompenzovat veškeré náklady spojené s rodičovstvím, avšak vysílá důležitý signál, že stát sdílí část ekonomického rizika. Právě tyto nákladové impulzy mohou omezit odkládání prvního či druhého dítěte, u nichž je časový faktor zásadní a citlivost na ekonomickou stabilitu nejvyšší.

Další důležitá opatření by měla směřovat ke zmírnění konfliktu mezi kariérou a rodičovstvím. Rodičovství by nemělo být spojeno s binární volbou mezi plnohodnotnou účastí na trhu práce a péčí o dítě. V českém kontextu má tento konflikt několik hlavních zdrojů, zejména omezenou dostupnost péče o děti do tří let, nedostatečně rozvinutou infrastrukturu celodenní péče a relativně nízké využívání flexibilních forem práce. Rozšíření kapacit péče o děti v raném i předškolním věku vytváří reálnou možnost sladění pracovního a rodinného života, typicky zejména pro matky. Vzhledem k aktuálně nižšímu počtu narozených dětí se však tlak na kapacity může v následujících letech dočasně zmírnit, což vytváří prostor pro systémové zlepšení kvality a dostupnosti těchto služeb.

Krátká délka vyučování na základních školách představuje v českých podmínkách jeden z významných zdrojů každodenní zátěže rodin. Školní výuka končící v brzkých odpoledních hodinách fakticky omezuje plnohodnotnou pracovní účast rodičů bez rozsáhlého využívání neformálních řešení, zejména zapojení prarodičů. Postupná transformace organizace školního dne by mohla tento strukturální problém významně zmírnit, a to při využití již existující infrastruktury základních škol. Hřiště, tělocvičny, dílny i učebny by měly být systematicky zpřístupněny pro zájmové aktivity, kroužky a volnočasové programy přímo v místě, kam děti již docházejí. Tím se snižují časové i logistické nároky na rodiče, eliminuje se nutnost přepravy dětí a současně se zvyšuje efektivita využití existujících kapacit. Z hlediska podpory rodičovství jde o jedno z relativně nízkonákladových, avšak vysoce účinných opatření.

V současnosti je zřejmé, že plně zvrátit nepříznivý vývoj plodnosti a porodnosti se v České republice v krátkodobém horizontu nepodaří. Existuje však řada konkrétních opatření, která mohou demografický vývoj do budoucna zmírnit. Zvýšení plodnosti není otázkou izolované sociální dávky, ale výsledkem celkové proměny prostředí, v němž se rodičovství realizuje. Cílem by proto mělo být vytvořit společnost, která je „children-friendly“.

Zdroje

- Aso ČSÚ, 2026. Český statistický úřad. (2026, 31. března). Počet narozených byl loni nejnižší za posledních 240 let. <https://csu.gov.cz/produkty/pocet-narozenyh-byl-loni-nejnizsi-za-poslednich-240-let>
- Eurostat, 2026a. Fertility indicators (demo_find). European Commission. https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/DEMO_FIND_custom_2557111
- Eurostat, 2026b. Harmonised index of consumer prices (HICP) – annual data (prc_hicp_aind). European Commission. https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/prc_hicp_aind/default/table

Autor

MARTIN ZEMAN

Analytik

Martin Zeman vystudoval Národohospodářskou fakultu a Fakultu podnikohospodářskou na Vysoké škole ekonomické v Praze. Na VŠE také obhájil svou dizertační práci. Odborně se zabývá hospodářskou politikou, fiskální politikou a veřejnými financemi. Je autorem několika odborných článků, vystupuje na mezinárodních konferencích a publikuje komentáře v médiích. Několik let působil jako poradce ministryně a také v dalších institucích zabývajících se veřejnými financemi.

Vydavatel

INSTITUT PRO POLITIKU A SPOLEČNOST

Posláním Institutu je zkvalitňování českého politického a veřejného prostředí prostřednictvím profesionální a otevřené diskuse a vytvoření živé platformy, která pojmenovává zásadní problémy, vypracovává jejich analýzy a nabízí recepty pro jejich řešení formou spolupráce expertů a politiků, mezinárodních konferencí, seminářů, veřejných diskuzí, politických a společenských analýz dostupných celé české společnosti. Jsme přesvědčeni, že otevřená odborná diskuse a poznání podstaty a příčin jednotlivých problémů jsou nutným předpokladem jakéhokoli úspěšného řešení problémů současné společnosti.

Martinská 2, 110 00 Praha 1

www.politikaspolecnost.cz

+420 602 502 674

office@politikaspolecnost.cz